

**สภาพปัญหา ความต้องการ คุณภาพชีวิต และรูปแบบการพัฒนา
ประสิทธิภาพ การผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชน
Problems, Needs, Quality of Life and the Development Model
of Production Efficiency and Value creation of Agricultural Products
of Community Enterprises**

สัณญาศรณ์ สวัสดิ์ไธสง / Sanyasorn Swasthaisong

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / Faculty of Management Science, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: sanyasorn@snru.ac.th

ละมัย ร่มเย็น / Lamai Romyen

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / Faculty of Humanities and Social Science, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: lamairomyen@gmail.com

ภาวรินทร์ สวัสดิ์ไธสง / Pawarin Swasthaisong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย / Loei Rajabhat University, Thailand

E-mail: Pccheusawathi@gmail.com

พัทธนันท์ ชมภูษ / Phattanun Chomphunut

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand

E-mail: praboo_01@hotmail.com

ลัดดาวัลย์ ร่มเย็น / Laddawan Romyen

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร / Sakon Nakhon Rajabhat University

E-mail: laddawankoy24@gmail.com

ประวัติบทความ

ได้รับบทความ 29 เมษายน 2562 แก้ไข 16 สิงหาคม 2562 ตีพิมพ์ 30 กันยายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และคุณภาพชีวิตของวิสาหกิจชุมชน และ 2) การศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นการศึกษาเชิงพรรณนาวิธี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 จำนวน 70 คน (จากวิสาหกิจชุมชน 10 แห่ง) และผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบ

สัมภาระ และการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยพบว่า สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชน คือ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ไม่สวยงาม ไม่น่าสนใจ ขาดการประชาสัมพันธ์สินค้าโดยใช้แบรนด์ ช่องทางการจำหน่ายสินค้าไม่กว้างขวาง ขาดความรู้เกี่ยวกับการขายสินค้าแบบออนไลน์ และส่วนใหญ่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพ สำหรับคุณภาพชีวิตของวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความปลอดภัย และด้านร่างกาย ตามลำดับ รูปแบบที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวม ประกอบด้วย การวินิจฉัยผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ระบบการเงิน การบัญชี และการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการทดลองตลาด สำหรับรูปแบบพัฒนาฯ หน่วยงานควรเพิ่มการแปรรูป การอบรม การให้คำปรึกษา และการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิต, ประสิทธิภาพ, สินค้าเกษตร, วิสาหกิจชุมชน

Abstract

This research aimed to study 1) the problems, the needs and the quality of life of community enterprises and 2) the development model of production efficiency development and value creation of agricultural products of community enterprise in upper northeastern group 2. It is a mixed methodology research, Research tools are interview questionnaires and focus group discussion. The researcher found that the problem of the community enterprise is that the products and packaging are not beautiful, not interesting, lacking publicity of products using brands, distribution channels are not extensive, Lack of knowledge about online product sales and most do not pass the quality standard certification. The quality of life of the community enterprise, the overall picture is at a high level. The least average aspect is economic, safety and physical aspects, respectively. The suitable models for improving production efficiency and value creation of agricultural products of community enterprises overall including product diagnostics, analysis of financial system accounting and marketing, product development and market testing. For the development of individual agencies such as product processing, training, counseling and increasing distribution channels.

Keywords: Quality of Life, Efficiency, Agricultural Products, Community Enterprises

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-พ.ศ.2564) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนา ที่สำคัญประการหนึ่งในการยกระดับประเทศไทยด้วยการส่งเสริมและพัฒนาขีดความสามารถของผู้ประกอบการ กลุ่มอาชีพ หรือวิสาหกิจชุมชนให้มีการขยายตลาดด้วยการสร้างความเข้มแข็งด้านตราสินค้าและช่องทางการตลาดที่เป็นของตนเองมากขึ้น ปัญหาหลักของผู้ประกอบการภาคการผลิตของไทย คือ การขาดและยังไม่มีพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้าและบริการในสิ่งต่อไปนี้เท่าที่ควร เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างยั่งยืน การผลิตสินค้าและบริการที่มีนวัตกรรมของตนเอง ความแตกต่างของสินค้าที่มีอัตลักษณ์ ทำให้ไม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้ ส่งผลให้สินค้านั้นจำหน่ายได้ในราคาต่ำ จำกัติดอยู่ในตลาดวงแคบ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด อีกทั้งผู้ประกอบการ กลุ่มอาชีพ หรือวิสาหกิจชุมชน มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ค่อนข้างน้อย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

นอกจากนี้ ภาคการเกษตรของไทยยังตกอยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งคือจำนวนพื้นที่การเกษตรและจำนวนเกษตรกรรายย่อยลดลง คนจนจากภาคเกษตรกรรมอาจนำไปสู่การล้มละลายและหันเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ รวมทั้งเป็นแรงงานในภาคเกษตร ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการพัฒนาประเทศ และการถดถอยของวิถีเกษตรกรรม ซึ่งข้อมูลทางสถิติได้แสดงให้เห็นแนวโน้มประชากรด้านการเกษตร หากแนวโน้มการพัฒนาการเกษตร

เป็นไปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้และไม่มีการแก้ไขปัญหายุทธศาสตร์อย่างจริงจัง เชื่อว่าอีกไม่เกิน 30 ปี จำนวนเกษตรกรไทยจะเหลือน้อยกว่าร้อยละ 10 เช่นเดียวกับประเทศในยุโรป ญี่ปุ่น และอเมริกา เพราะเกษตรกรอิสระรายเล็ก รายน้อยจะค่อยๆ เลิกไปหรือเปลี่ยนไปเป็นแรงงานรับจ้างในโรงงาน หรือเป็นแรงงานเกษตรรับจ้างในที่ดินที่เคยเป็นของตนเอง ที่ยังเหลืออยู่บ้างคงเป็นกลุ่มเกษตรกรพันธสัญญา อาจกล่าวได้ว่า ภาคเกษตรกรรมไทยกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่าง ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน โดยเฉพาะปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากความไม่เป็นธรรมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้ความรู้ เทคนิควิธีการ ขั้นตอน กระบวนการที่จะนำไปสู่การส่งเสริมและพัฒนาภูมิวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 อย่างเหมาะสม เป็นรูปธรรม เพื่อให้ผู้ประกอบการที่เป็นวิสาหกิจชุมชนได้รับการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บรรจุภัณฑ์และการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด และนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าทางการเกษตร และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันและเพิ่มยอดขายให้กับสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานต่อไป

วัตถุประสงค์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และคุณภาพชีวิตของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 และ 2. ศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตของวิสาหกิจชุมชน

คุณภาพชีวิต หมายถึง การรับรู้ของแต่ละบุคคลต่อสถานะในชีวิตของตนภายใต้บริบทของวัฒนธรรมและความหมายของระบบในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่และสัมพันธ์กับเป้าหมาย ความคาดหวัง มาตรฐานของสังคม และสิ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นแนวคิดที่กว้างเต็มไปด้วยความซับซ้อน ครอบคลุมในประเด็นสุขภาพร่างกายของแต่ละคน สภาพจิตใจ ระดับของความอิสระ สัมพันธภาพทางสังคม ความเชื่อ และความสัมพันธ์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม องค์การอนามัยโลกได้ให้ความสำคัญต่อการรอบแนวคิดแบบองค์รวมและได้พัฒนารอบแนวคิดของคุณภาพชีวิตให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบย่อย (domain) ของความเป็นมนุษย์ ทั้งด้านกายภาพ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความเชื่อส่วนบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็น "global and dynamic concept" ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1. ด้านร่างกาย (physical health) 2. ด้านจิตใจ (psychological) 3. ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationship) 4. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment) นอกจากนี้ Smith (1971) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต โดยทั่วไปที่รวมทั้งคนที่ทำงานและไม่ทำงาน มี 8 ด้าน ดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 2) การเข้าร่วมสมาคม 3) การพักผ่อนหย่อนใจ 4) การมีระเบียบในสังคม 5) สุขภาพ 6) การศึกษา 7) รายได้ 8) การมีงานทำ United Nation (1990, หน้า 21) ได้กำหนดองค์ประกอบของคุณภาพชีวิต ไว้ดังนี้ 1) ด้านสุขภาพ 2) สิ่งแวดล้อม 3) ความปลอดภัย 4) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 5) ชีวิตครอบครัว 6) ชีวิตการทำงาน 7) ชีวิตการศึกษา 8) การมีส่วนร่วมในชุมชน 9) การทำกิจกรรมร่วมกันด้านวัฒนธรรม 10) การพัฒนามิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง

Lennart and Anderson (1975 อ้างถึงใน รณฤทธิ์ บุตรแสนคม, 2540) ได้กล่าวถึงคุณภาพชีวิตของมนุษย์ว่าดูได้จากองค์ประกอบ 9 ประการ คือ 1) สุขภาพอนามัย 2) อาหาร 3) การศึกษา 4) การประกอบอาชีพ 5) ที่อยู่อาศัย 6) สวัสดิการสังคม 7) เครื่องนุ่งห่ม 8) นันทนาการ 9) สิทธิมนุษยชน

แนวคิดการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตร

การสร้างมูลค่าสินค้า หมายถึง การนำผลิตผลทางการเกษตรมาแปรสภาพจากลักษณะเดิมไปเป็นกระบวนการผลิตไม่ซับซ้อน ซึ่งอาจเกิดจากการแปรสภาพตามธรรมชาติให้ต่างไปจากเดิมเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งมี

ทั้งสินค้าเกษตรด้านที่ไม่ใช่อาหารและด้านอาหาร วิธีการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร มีหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) การสร้างแบรนด์ 2) การหาทางเลือกใหม่ให้กับผลิตภัณฑ์ และ 3) บรรจุภัณฑ์สร้างสรรค์ สำหรับรูปแบบของการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ในทางการตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่ม คือ การทำให้ผลิตภัณฑ์ (Product) พัฒนาให้เกิดความคาดหวังของผู้บริโภคหรือการเพิ่มสิ่งทีนอกเหนือจากการที่ผู้บริโภคคาดว่าจะได้รับและต้องทำให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดต่อลูกค้าอีกด้วย อีกทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มในตัวผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มหรือเสริมสิ่งใหม่ๆ เข้าไป ควรมีความเกี่ยวข้องและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า นอกจากนี้ การสร้างมูลค่าเพิ่มจะเป็นการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขันกับคู่แข่งที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จกับโครงการหรือผลิตภัณฑ์ในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยหลายเรื่องที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

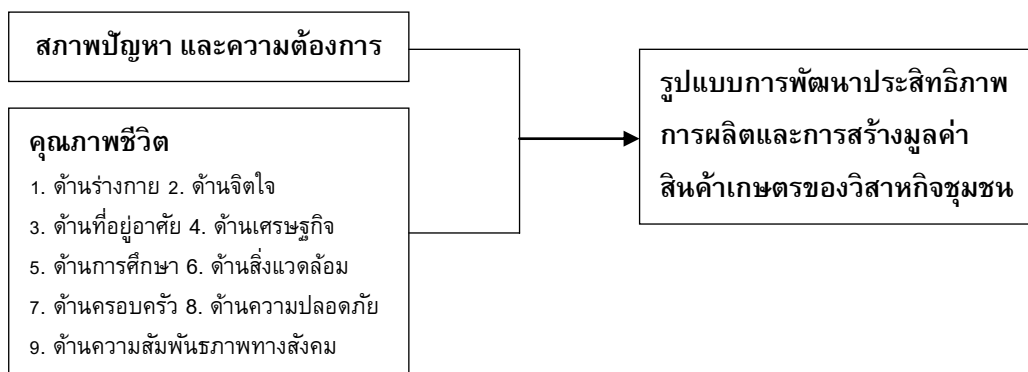
Michael E. Porter เจ้าของทฤษฎีห่วงโซ่มูลค่า (Value chain) กล่าวว่า การมองหาและการสร้างโอกาสในการแข่งขันด้วยการวิเคราะห์ทุกขั้นตอนและกระบวนการที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ถึงปลายน้ำ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายหรือผลลัพธ์ปลายทางที่ต้องการ 2) กำหนดกิจกรรมหลักที่จะต้องเกิดขึ้นเพื่อบรรลุตามเป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่วางไว้ และ 3) กำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมลงในกิจกรรมหลัก (Primary activities) หรือกิจกรรมเสริม (Support activities) เพื่อสร้างคุณค่า (Value creation) และความได้เปรียบในการแข่งขัน (Competitive Advantage) ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำได้ใน 2 ลักษณะ คือ การสร้างความได้เปรียบโดยการสร้างความแตกต่าง (Differentiation leadership) การสร้างความได้เปรียบในด้านต้นทุน (Cost leadership) (สิริยา คงสมพงษ์, 2557) การศึกษาวิจัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ พบข้อมูลที่สำคัญต่อการวิจัยในครั้งนี้ดังนี้ เพียงใจ เพียรดำ, สราญย์ กำจัดภัย, และชไมพร รักษาสุข (2557) ศึกษาวิจัยพบว่า การบริหารจัดการในลักษณะของวิสาหกิจและสหกรณ์ควรมีระบบบัญชีที่โปร่งใส การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ความสามารถด้านการตลาด ภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม คุณธรรมจริยธรรมของสมาชิก การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ชงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์ (2558) ศึกษาวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน คือ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาด้านทุนการผลิต โดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาดและการกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน

นอกจากนี้ กัญยรัตน์ สุขะวัณกุล, จาริตา หินธาว์, และ เปรมฤดี จิตรเกื้อกุล (2558) ศึกษาวิจัยพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าฝ้ายย้อมครามด้วยเครื่องมือทางการตลาด เป็นการกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด เพื่อบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมของวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการตลาด การบริหารจัดการผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมคราม อาทิ การนำเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติสีอื่นๆ มาทอผสมกับเส้นฝ้ายย้อมคราม การแปรรูปผ้าฝ้ายย้อมครามให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การออกแบบตกแต่งบูทแสดงสินค้า เป็นต้น ผลการศึกษาวิจัยของ อินทนิล บัวภาคำ และนวลฉวี แสงชัย (2558) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างมากที่สุด คือ ความสะอาดปลอดภัย ราคาสมเหตุสมผลกับคุณภาพสินค้า ความสะอาดของสถานที่จำหน่าย พนักงานขายสุภาพ อธิบายดี ปัญหาของการเลือกซื้อข้าวฮางสกลทวาปี คือ ขนาดไม่เหมาะสมกับความต้องการ บรรจุภัณฑ์ไม่สวยงาม ไม่บอกวันหมดอายุและน้ำหนัก ไม่มีการประชาสัมพันธ์ และไม่มีการส่งเสริม รวมทั้ง ศิริเชษฐ สังขมาน (2559) ก็พบว่า แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวของจังหวัดยโสธรนี้มุ่งเน้นการเชื่อมโยงการพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) และคุณค่าเพิ่ม (Value Creation) ของกระบวนการผลิตตั้งแต่แหล่งวัตถุดิบ (ต้นน้ำ กระบวนการผลิต (กลางน้ำ) ตลอดจนการบริหารจัดการทางการตลาดเป้าหมาย (ปลายน้ำ) โดยมีระบบโลจิสติกส์และการคมนาคมขนส่งเป็นตัวกลางเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน

นอกจากนี้ อัญชลี หิรัญแพทย์ วราภรณ์ สารอินมูล และ ทมณี สุขใส (2560) ศึกษาวิจัยพบว่า สมาชิกเป็นเกษตรกรผสมผสานมีการทำนาข้าวพันธุ์เป็นอาชีพหลัก กลุ่มวิสาหกิจ ๙ มีเจตนาร่วมกันมุ่งพัฒนาพื้นที่ไปสู่เกษตรกรรมยั่งยืนระยะยาวเลิกใช้สารเคมี 100% มีเป้าหมายที่จะผลิตข้าวอินทรีย์และปลูกผักปลอดสารเคมีสำหรับคนเมือง มีการจัดตั้งธนาคารเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อให้เกษตรกรยืมไปปลูก มีการตั้งโรงสีชุมชนสีข้าวให้สมาชิก ผลผลิตที่ได้นำมาบริโภคในครัวเรือน และจำหน่ายในรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งคนทั่วไปสามารถเข้ามาซื้อในพื้นที่จัดจำหน่ายของชุมชน ซึ่งได้รับความร่วมมือกับหลายหน่วยงานเพื่อผลักดันให้วิถีเกษตรอินทรีย์มีความมั่นคงยั่งยืน สร้างความเป็นอยู่ที่ดีของกลุ่มสมาชิก จะเห็นได้ว่ากลุ่มฯมีการวางแผนการจัดการห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การเลือกพันธุ์ข้าวที่จะปลูก วางแผนการปลูก มีโรงสีในการสีข้าว แพ็คสินค้า การประชาสัมพันธ์ การจัดจำหน่าย และการหาช่องทางการจัดจำหน่ายเพิ่มขึ้น รวมถึงการขนส่งสินค้าไปตามจุดต่าง ๆ ด้วยรถตนเอง ทำให้เกษตรกรในกลุ่ม ๙ มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านโหนดชุมชนคลองโยง-ลานตากฟ้า จังหวัดนครปฐมนั้น สามารถทำได้ด้วยตัวเองทั้งระบบ แต่อาจจะมีปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เกิดขึ้นและต้องการการแก้ไขเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป สำหรับ สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่ (2560) ศึกษาวิจัยพบว่า แนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มสู่เชิงพาณิชย์เน้นการสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์จาก 5 แนวทาง คือ การปรับลดจำนวนลดละยบนผืนผ้าลง การพัฒนาลายเดี่ยวให้เป็นลายใหม่ จนได้พัฒนาเป็นลายดอกผักแว่น และลายทอปราสาทเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายภูผาไชย และลายดอกผักไช้ และได้ทดลองนำผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายที่ได้พัฒนาจากลายโบราณเดิมพัฒนาเป็นหมอนอิง โซฟา ที่ใส่โอแพท เป็นต้น และการสร้างโลกให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างการจดจำ และ ฌ์ฐานท์ พงษ์ณะเรศ, นิภาพร กลิ่นระรื่น, และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2560) ศึกษาวิจัยพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้นวัตกรรม เป็นการเพิ่มมูลค่าจากสมุนไพรพื้นบ้านให้อยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ปราศจากสารเคมี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร และช่องทางการจัดจำหน่าย เป็นการนำเสนอสินค้าแก่ผู้บริโภคโดยใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งทางตรง คือ การเป็นตัวแทนจำหน่ายด้วยตัวเอง และช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม คือ การมีตัวแทนจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การฝากขายตามร้านขายสินค้า การส่งผลิตภัณฑ์ทางไปรษณีย์ การกระจายผลิตภัณฑ์เข้าสู่โรงแรมและช่องทางด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด และให้เกิดการยอมรับจากผู้บริโภค ซึ่งจะนำมาสู่การซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรสุมาล้อย่างต่อเนื่อง

Haseeb, Hussain, Slusarczyk, & Jermstittiparsert (2019) ศึกษาวิจัยพบว่าอุตสาหกรรม 4.0 เป็นกุญแจสำคัญในการเติบโตของผลการดำเนินงานทางธุรกิจที่ยั่งยืนในกลุ่มธุรกิจ SMEs องค์ประกอบกลุ่มอุตสาหกรรม 4.0 เช่น ข้อมูลขนาดใหญ่ที่เชื่อมโยงหลายอย่าง และโรงงานอัจฉริยะมีบทบาทเชิงบวกในการส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ซึ่งมีส่วนช่วยในการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน นอกจากนี้โครงสร้างองค์กรและกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างอุตสาหกรรม 4.0 และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้งาน Jermstittiparsert, Namdej, & Somjai (2019) ศึกษาวิจัยพบว่าประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ได้มุ่งเน้นไปที่ห่วงโซ่อุปทานสีเขียวรวมถึงประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่นมาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย และจีน นักวิจัยได้เริ่มดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทานสีเขียว (GSCM) และผลลัพธ์ของบริษัทที่ได้รับการรับรองคุณภาพในประเทศมาเลเซีย นักวิจัยได้พบข้อมูลเพิ่มเติมว่าปัจจัยภายในและภายนอกมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในมุมมองของห่วงโซ่อุปทานสีเขียว นอกจากนี้ Haseeb, Hussain, Kot, Androniceanu, & Jermstittiparsert (2019) ยังพบว่าความท้าทายทางสังคมและเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนและการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้นการจัดวางกลยุทธ์เป็นกุญแจสำคัญในการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทในเชิงบวกของปัจจัยทางสังคมและเทคโนโลยีเกี่ยวกับความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืน ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานและจะช่วยให้กลยุทธ์ของพวกเขาสะท้อนถึงความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืนและผลการดำเนินงานทางธุรกิจที่ยั่งยืน

โดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ทำให้สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังภาพที่ 1

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methodology) แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 จำนวน 3 จังหวัด จำนวน 70 คน ใช้การสุ่มชนิดไม่ทราบความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) คือการสุ่มแบบโควตา (Quota sampling) ตามสัดส่วนของแต่ละจังหวัด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การหาคุณภาพของเครื่องมือผู้วิจัยใช้การตรวจสอบความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ ทุกข้อคำถามมีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป การหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination power) โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์รายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation) ที่มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.386-0.793 และการหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.958 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน เช่น ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิ และการสัมภาษณ์ เป็นต้น

ระยะที่ 2 การออกแบบรูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนวิสาหกิจชุมชน จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แนวทางการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสาร (Document study) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) การจัดกลุ่มประเด็นเนื้อหา และการลำดับความสำคัญ

ผลการวิจัย

ผลวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2

จากการลงพื้นที่ศึกษาวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ทั้ง 10 แห่ง พบข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้

1.1 วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดสกลนครทั้ง 4 แห่ง สภาพปัญหาที่พบ คือ บรรจุภัณฑ์ของกลุ่มยังไม่มีพัฒนาให้มีความสวยงาม น่าซื้อ บางแห่งเป็นผู้ประกอบการรายใหม่ ยังขาดซึ่งการผลิตที่เป็นมาตรฐาน ยังไม่มีมาตรฐานองค์การอาหารและยา (อย.) ยังไม่มีแบรนด์และบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมเพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าที่เพิ่มสูงขึ้น บางแห่งแบรนด์สินค้าที่ยังเป็นแบบดั้งเดิม ยังไม่มีความเป็นสากล ไม่มีการประชาสัมพันธ์สินค้าโดยผ่านแบรนด์ ไม่มีความรู้ในการขายสินค้า Online ความต้องการของกลุ่ม คือ การขยายผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดใหญ่ขึ้น โดยการสร้างเป็นโลโก้ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น ข้าวแตนธัญพืช เป็นต้น การเพิ่มกำไรจากผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่มีอยู่ การเพิ่มมูลค่าสินค้าให้มีราคา การเพิ่มช่องทางการขายสินค้าให้กว้างขึ้น เช่น การสร้างตลาดออนไลน์ในการขายผลิตภัณฑ์ให้กว้างขวางมากขึ้นทางเฟสบุ๊ค เป็นต้น การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การพัฒนาสินค้าให้ได้มาตรฐานองค์การอาหารและยา (อย.)

1.2 วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดนครพนมทั้ง 3 แห่ง สภาพปัญหาที่พบ คือ ผู้ประกอบการยังขาดมาตรฐานที่ดีและมีคุณภาพ ไม่เคยใช้แบรนด์ในการประชาสัมพันธ์ และยังขาดแบรนด์ โลโก้และบรรจุภัณฑ์ที่มีคุณภาพและสวยงาม ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักแค่กลุ่มลูกค้าที่อยู่ใกล้เคียง และมีคู่แข่งทางการค้าเพิ่มมากขึ้น ยังไม่ได้รับการตรวจมาตรฐานขององค์การอาหารและยา (อย.) ยังไม่มีตราสัญลักษณ์ที่ชัดเจน ใช้โลโก้มากเกินไปจนความจำเป็น และยังไม่รู้ถึงวิธีการประชาสัมพันธ์ผ่านแบรนด์ ความต้องการของกลุ่ม คือ การขายสินค้าตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ทั้งขายปลีกและส่ง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีประโยชน์เพิ่มขึ้น การได้รับความนิยมนจากคนในพื้นที่ การสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค และการสร้างตลาดให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

1.3 วิสาหกิจชุมชนในเขตจังหวัดมุกดาหารทั้ง 3 แห่ง สภาพปัญหาที่พบ คือ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มยังไม่มีคุณภาพและสวยงามไม่น่าสนใจ ไม่มีการพัฒนาสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ผู้ประกอบการยังไม่มีมาตรฐานขององค์การอาหารและยา (อย.) ไม่มีการประชาสัมพันธ์โดยแบรนด์ รูปแบบแบรนด์ยังไม่เป็นที่รู้จักและไม่น่าสนใจ ขาดความเข้าใจในคุณสมบัติของสินค้า ขาดเครื่องมือ อุปกรณ์ที่มีคุณภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ลูกค้าไม่ค่อยนิยมในตัวผลิตภัณฑ์ ความต้องการของกลุ่ม คือ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น การสร้างแบรนด์ให้เป็นที่รู้จักและน่าสนใจ การเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ มีช่องทาง จัดจำหน่ายเพิ่มขึ้น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานขององค์การอาหารและยา (อย.)

ผลการวิเคราะห์คุณภาพชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2

การศึกษาระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 พบว่า คุณภาพชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านครอบครัว ($\bar{X} = 4.12$) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ภาพทางสังคม ($\bar{X} = 4.05$) ด้านสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.99$) ด้านจิตใจ ($\bar{X} = 3.96$) ด้านการศึกษา ($\bar{X} = 3.91$) ด้านที่อยู่อาศัย ($\bar{X} = 3.88$) ด้านร่างกาย ($\bar{X} = 3.81$) ด้านความปลอดภัย ($\bar{X} = 3.64$) ด้านเศรษฐกิจ ($\bar{X} = 3.58$) ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพชีวิตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 โดยรวมและรายด้าน

คุณภาพชีวิต	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านร่างกาย	3.81	.467	มาก
2. ด้านจิตใจ	3.96	.560	มาก
3. ด้านที่อยู่อาศัย	3.88	.655	มาก
4. ด้านเศรษฐกิจ	3.58	.593	มาก
5. ด้านการศึกษา	3.91	.732	มาก
6. ด้านสิ่งแวดล้อม	3.99	.721	มาก
7. ด้านครอบครัว	4.12	.666	มาก
8. ด้านความปลอดภัย	3.64	.678	มาก
9. ด้านความสัมพันธ์ภาพทางสังคม	4.05	.627	มาก
รวม	3.87	.463	มาก

โดยสรุป สภาพปัญหาของวิสาหกิจชุมชนที่พบคือ ผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ไม่สวยงาม ไม่น่าสนใจ ขาดการประชาสัมพันธ์สินค้าโดยใช้แบรนด์ ช่องทางการจำหน่ายสินค้าไม่กว้างขวาง ขาดความรู้เกี่ยวกับการขายสินค้าแบบ

ออนไลน์ และส่วนใหญ่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพ สำหรับคุณภาพชีวิตของวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความปลอดภัย และด้านร่างกาย ตามลำดับ

ผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2

จากศึกษาเอกสาร (Document study) และการประชุมกลุ่มย่อยผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus group discussion) จำนวน 9 ท่าน เพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ด้วยเทคนิค AIC (Appreciation Influence Control) ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบที่เหมาะสมการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 โดยภาพรวม ได้แก่ การวินิจฉัยผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ระบบการเงิน การบัญชี และการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการทดลองตลาด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 โดยภาพรวม ได้แก่ การวินิจฉัยผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ระบบการเงิน การบัญชี และการตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการทดลองตลาด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐภรณ์ พงษ์ณะเรศ, นิภาพร กลิ่นระรื่น, และ พิทักษ์ ศิริวงศ์ (2560) ที่ศึกษาเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์แปรรูปสมุนไพรสมุนไพร ตำบลหนองหัวแรด อำเภอ

หนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้นวัตกรรม เป็นการเพิ่มมูลค่าจากสมุนไพรพื้นบ้าน ให้อยู่ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตที่ปราศจากสารเคมี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้บริโภคหันมาใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพร และช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นการนำเสนอสินค้าแก่ผู้บริโภคโดยใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งทางตรง คือ การเป็นตัวแทนจำหน่ายด้วยตัวเอง และช่องทางการจัดจำหน่ายทางอ้อม คือ การมีตัวแทนจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การฝากขายตามร้านขายสินค้า การส่งผลิตภัณฑ์ทางไปรษณีย์ การกระจายผลิตภัณฑ์เข้าสู่โรงแรมและช่องทางด้านพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด และให้เกิดการยอมรับจากผู้บริโภค ซึ่งจะนำมาสู่การซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากสมุนไพรสมาลิอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัย ศิริเชษฐ์ สังฆะมาน (2559) ที่ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว กรณีจังหวัดยโสธร ผู้วิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวของจังหวัดยโสธรนี้มุ่งเน้นการเชื่อมโยงการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่า (Value Added) และการสร้างมูลค่า (Value Creation) ของกระบวนการผลิตตั้งแต่แหล่งวัตถุดิบ (ต้นน้ำ กระบวนการผลิต (กลางน้ำ) ตลอดจนการบริหารจัดการทางการตลาด เป้าหมาย (ปลายน้ำ) โดยมีระบบโลจิสติกส์และการคมนาคมขนส่งเป็นตัวกลางเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน และยังมีผลงานวิจัยของ เจษฎาภูมิ บุตรเพชร, จุฑามาส ชมผา, และ สุปิยา ทาปทา (2561) ที่ศึกษารูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทยในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พัฒนาขึ้นมี 4 ส่วน คือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบของรูปแบบ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ และแนวทางการใช้รูปแบบ โดยมี 3 องค์ประกอบ คือ 1) ศักยภาพชุมชนในการผลิตผ้าไหม 2) กลยุทธ์การตลาดสำหรับธุรกิจให้บริการ 3) กระบวนการจัดการ สร้างมูลค่าเพิ่ม และผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เพียงใจ เพียรดำ, สำราญ กำจัดภัย, และชไมพร รักษาสุข (2557) ที่ศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนากลุ่มแปรรูปผ้าฝ้ายมัดย้อมบ้านสงเปลือย ตำบลไฮหย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร คือ การบริหารจัดการในลักษณะของวิสาหกิจและสหกรณ์ ระบบบัญชีที่โปร่งใส การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม ความสามารถด้านการตลาด ภาวะผู้นำของประธานกลุ่ม คุณธรรมจริยธรรมของสมาชิก การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และยังมีผลงานวิจัยของ ระพีพรรณ แสนกันหา (2551) ที่ศึกษาการพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้าตามแนววิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มสตรีทอผ้าบ้านเชิงดอย ตำบลนาม่อง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยพบว่า ยุทธศาสตร์ในการพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้า คือ 1) จัดประชุมชี้แจงการดำเนินงาน 2) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนววิสาหกิจชุมชน 3) การใช้กระบวนการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม เช่นเดียวกับผลงานวิจัยของ กันยารัตน์ สุขะวัณกุล, จาริตา หินขาว, และ เปรมฤดี จิตรเกื้อกุล (2558) ที่ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าผ้าฝ้ายย้อมคราม จังหวัดสกลนคร โดยผู้วิจัยพบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าฝ้ายย้อมครามด้วยเครื่องมือทางการตลาด เป็นการกำหนดกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด ซึ่งประกอบด้วยกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด เพื่อบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมของวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการตลาด การบริหารจัดการผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายย้อมคราม อาทิ การนำเส้นฝ้ายย้อมสีธรรมชาติสีอื่นๆ มาทอผสมกับเส้นฝ้ายย้อมคราม การแปรรูปผ้าฝ้ายย้อมครามให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ การปรับปรุงบรรจุภัณฑ์ การออกแบบตกแต่งบุทแสดงสินค้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ อินทนิล บัวภาคำ และ นวลฉวี แสงชัย (2558) ที่ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนารูปร่างของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตข้าวฮางสกลทวาปี บ้านนาบ่อ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด คือ ความสะอาด ปลอดภัย ราคา สมเหตุสมผลกับคุณภาพสินค้า ความสะอาดของสถานที่จำหน่าย พนักงานขายสุภาพ อารยาศัยดี ปัญหาของการเลือกซื้อข้าวฮางสกลทวาปี คือ ขนาดไม่เหมาะสมกับความต้องการ บรรจุภัณฑ์ไม่สวยงาม ไม่บอกวันหมดอายุและน้ำหนัก ไม่มีการประชาสัมพันธ์ และไม่มีของแถม สอดคล้องกับ ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์ (2558) ที่ศึกษาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านสังคม เอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี และปัจจัยทางนิเวศวิทยาเป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาต้นทุนการผลิต โดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาดและการกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และยังมีงานวิจัยที่สอดคล้องกัน คือ สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และปิยวัน เพชรหมี่ (2017) พบว่า แนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มสู่เชิงพาณิชย์เน้นการสร้างคุณค่าผลิตภัณฑ์จาก 5 แนวทาง คือ การปรับลดจำนวนวัตถุดิบบนผืนผ้าผืน การพัฒนาลายเดี่ยวให้เป็นลายใหม่ จนได้พัฒนาเป็นลายดอกผักแว่น และลายทอปราสาทเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่คือ ลายภูผาไชย และลายดอกผักไชย และได้ทดลองนำผลิตภัณฑ์ใหม่ คือ ลายที่ได้พัฒนาจากลายโบราณเดิมพัฒนาเป็นหมอนอิง โซฟา ที่ใส่ไอแพด เป็นต้น และการสร้างโลโก้ให้กับผลิตภัณฑ์ผ้าทอเพื่อสร้างการจดจำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Haseeb, Hussain, Slusarczyk, & Jermsittiparsert (2019) และ Jermsittiparsert, Namdej, & Somjai (2019) อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. วิสาหกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 2 ควรมุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยการนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรของวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลดีทั้งทางตรงและทางอ้อมทั้งชุมชน
2. สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในด้านการให้ความรู้ คำปรึกษา การฝึกอบรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยขยายผลจากผลิตภัณฑ์หรือทรัพยากรที่มีอยู่เดิม เพื่อสร้างมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ ความทันสมัย และการตอบสนองความต้องการของลูกค้า
3. สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนได้รับการรับรองมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ เช่น อย., มผช., IFOAM, Organic Thailand เป็นต้น รวมถึงการสร้างตลาดทั้งปลีกและส่ง หรือการตลาดแบบออฟไลน์และแบบออนไลน์
4. ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการในการสนับสนุนการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน โดยการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริงและนำไปสู่การกำหนดยุทธศาสตร์เชิงบูรณาการร่วมกันในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนแบบครบวงจร

เอกสารอ้างอิง

- กันยารัตน์ สุชะวันกุล, จาริตา หินธารว, และ เปรมฤดี จิตรเกื้อกุล. 2558. ศึกษาการสร้างมูลค่าเพิ่ม สินค้าผ้าฝ้าย ย้อมคราม จังหวัดสกลนคร. สกลนคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร.
- เจษฎาภูมิ บุตรเพชร, จุฑามาส ชมผา, และ สุปิยา ทาปทา. 2561. รูปแบบการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าไหมไทย ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ณัฐภรณ์ พงษ์ณะเรศ, นิภาพร กลิ่นระรื่น และ พัทธกัศ ศิริวงศ์. 2560. การสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการ ผลิตภัณฑ์แปรรูป สมุนไพรสมุนไพร ตำบล

- หนองหัวแรต อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา. เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.
- ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์. 2558. แนวทางการพัฒนาการดำเนินการของ วิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เพ็ญใจ เพียรดำ, สำราญ กำจัดภัย และ ชไมพร รักษาสุข. 2557. “การพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มแปรรูปผ้าฝ้ายมัดย้อมบ้านสงเปลือย ตำบลไผ่หย่อง อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร.” วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร 11 (55): 21-28.
- ระพีพรรณ แสนกันหา. 2551. ศึกษาการพัฒนากลุ่มสตรีทอผ้าตามแนววิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มสตรีทอผ้าบ้านเชิงดอย ตำบลนาม่อง อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- รณยุทธ์ บุตรแสนคม. 2540. รายงานการวิจัยเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชนบท จังหวัด มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และการพินิจ. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศิริเชษฐ์ สังขะมาน. 2559. การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์แปรรูปข้าว: กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริยา คงสมพงษ์. 2557. รายงานผลสรุปการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารภาครัฐ หลักสูตรการสร้างมูลค่าจากต้นน้ำถึงปลายน้ำ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สุจินดา เจียมศรีพงษ์ และ ปิยวัน เพชรหมี. 2017. “การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาผ้าทอโบราณ.” วารสารเพื่อวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 10 (4): 62-85.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ.2560-2564. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัญชลี หิรัญแพทย์, วราภรณ์ สารอินมูล และ ทมนี้ สุขใส. 2560. “การจัดการห่วงโซ่อุปทานของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนบ้านโนนตมชุมชนคลองโยงลานตากฟ้า จ.นครปฐม.” ใน เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ครั้งที่ 4 เพชรบูรณ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- อินทนิล บัวคำ และ นวลฉวี แสงชัย. 2558. แนวทางการพัฒนารูทกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตข้าวฮางสกลทวาปี บ้านนาบ่อ อำเภวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Haseeb, M., Hussain, H., Slusarczyk, B., & Jermisittiparsert, K. 2019. “Industry 4.0: A Solution towards Technology Challenges of Sustainable Business Performance.” **Social Sciences** 8 (5): 184.
- Haseeb, M., Hussain, H., Kot, S., Androniceanu, A., & Jermisittiparsert, K. 2019. “Role of Social and Technological Challenges in Achieving a Sustainable Competitive Advantage and Sustainable Business Performance.” **Sustainability** 11 (14): 3811.
- Jermisittiparsert, K., Namdej, P., & Somjai, S. 2019. “Green Supply Chain Practices and Sustainable Performance: Moderating Role of Total Quality Management Practices in Electronic Industry of Thailand.” **International Journal of Supply Chain Management** 8 (3): 33-46.
- Smith, J. 1971. “The Role of citizen committees in the planning and development of the centennial education park in Plymouth.” **Dissertation Abstracts International** 32 (3): 2377-A.
- United Nation. 1990. **Quality of Life in the ESCAP Region**. New York: USA.